

**Голові спеціалізованої вченої ради ДФ 20 051.127
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
доктору мистецтвознавства, професору,
професору кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва
Дутчак Віолетті Григорівні
76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57**

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію **МАРТИНОВОЇ ІРИНИ ВАСИЛІВНИ**
«БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ДУХОВИХ
ОРКЕСТРІВ У СУСПІЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСАХ В УКРАЇНІ
(КІНЕЦЬ XX – ПОЧАТОК XXI СТОЛІТЬ)»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 034 – Культурологія,
галузь знань 03 – Гуманітарні науки

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження Ірини Василівни Мартинової, присвячене важливій у мистецтвознавчому і культурологічному дискурсі проблемі багатогранної діяльності військових духових оркестрів в Україні за часів набуття нашою Батьківщиною Незалежності, актуалізувалося й набуло нових, більш глибинних сенсів від початку повномасштабної російської агресії, коли українська культура, зокрема й музична, опинилася на вістрі мистецького спротиву загарбницькій, людиноненависницькій філософії нашого ворога, головною метою якого є фізичне знищення українців як нації, ліквідація української державності, нашої політичної, історичної і культурної ідентичності. Важливим форпостом на

порубіжжі добра і зла, правди і кривди, шляхетності й ницості є українська музична культура і її талановиті презентанти, серед яких, безумовно, є й військові оркестри, які уособлюють відданість героїчним традиціям українського збройного і мистецького спротиву ворогам часів козацтва і гетьманщини, Січового Стрілецтва, воїнів УПА, сучасних ЗСУ, НГУ, ТрО тощо. Зокрема для більш ніж мільйонного Харкова – одного з найпотужніших волонтерських хабів, міста-Героя і міста-фронтира, яке вже четвертий рік постійно перебуває під руйнівними ворожими обстрілами, але, наскільки це можливо за нинішніх трагічних обставин, намагається не лише виживати, а й плідно працювати та матеріально і морально допомагати нашим захисникам, постійні виступи з різноманітними концертними програмами єдиного на сьогодні з низки подібних музичних колективів, що до війни були в місті, військового оркестру П'ятої Слобожанської бригади Національної гвардії України «Скіф» під орудою Володимира Столярова під час різноманітних урочистих і святкових подій та в численних благодійних концертах є справжнім ковтком свіжого повітря, символом впевненості, надії і віри в Перемогу на ворогом. Серед оркестрантів і солістів колективу є чимало вихованців Харківської державної академії культури, в якій я маю честь працювати майже чотири десятиліття. Цей колектив постійно співпрацює з представниками мистецьких осередків: солістами Харківської обласної філармонії, Харківського національного академічного театру опери і балету імені М. В. Лисенка, Харківського театру музичної комедії, закладами вищої освіти – Харківським національним університетом мистецтв імені І. П. Котляревського, Харківською державною академією культури та ін. Оркестранти і солісти цього оркестру нерідко беруть участь у записах актуальних патріотичних пісень, створених в останні роки харківськими рок-музикантами. Одним із них є колишній випускник ХДАК, боєць одного з підрозділів П'ятої Слобожанської бригади Василь Рябко – автор слів і музики гімну цієї бригади, створеного ним і записаного цим оркестром і солістами вже під час повномасштабної російської агресії.

Військова музика, як і діяльність військових оркестрів в переважній більшості країн світу протягом багатьох століть була і є важливою і вагомою складовою не лише військових ритуалів, щоденних шикувань військових підрозділів, а до відносно недавніх часів й безпосередньо бойових дій, а також і культурного життя цивільної спільноти, на території мешкання якої дислокувалася/дислокується військова частина з оркестром. Для низки невеликих міст і містечок України в ХІХ – на початку ХХ ст. саме військові оркестри були чи не єдиними музичними колективами, які, беручи участь у державних, релігійних, різноманітних офіційних і місцевих святах, а в теплий сезон виступаючи просто неба, на відкритих естрадах в місцях відпочинку, не лише обслуговували музичні потреби цивільного населення, а й формували та визначали загальний культурний ландшафт певних регіонів. Будучи невід’ємними складовими військових підрозділів Російської або Австро-Угорської імперій, очолювані на теренах сучасної України здебільшого капельмейстерами-іноземцями – чехами, німцями, поляками, італійцями, ці музичні колективи презентували різноманітні популярні твори – численні марші, зразки танцювальної музики, а також транскрипції для духового оркестру уривків з відомих опер, оперет, нерідко й твори військових капельмейстерів (найчастіше – поपुरі та фантазії на теми популярних або народних мелодій).

Попри наявність низки наукових праць, присвячених вивченню історії еволюції військового музичного виконавства, визначенню ролі військових оркестрів у розвитку українських музично-культурних традицій, сучасному стану і завданням таких колективів в Україні (В. Богданова, М. Гайворонського, В. та Я. Горбалів, Л. Горенко, Г. Григор’єва, В. Дашковського, С. Людкевича, П. Круля, Ю. Лошкова, О. Лукашової, Ю. Рудчука та ін.), дослідження І. В. Мартинової пропонує нові ракурси вивчення цієї проблеми:

- специфіку використання у військових оркестрах різних європейських країн яничарських музичних інструментів і яничарської музики;
- особливості проникнення і трансформації в репертуарі українських

військових оркестрів численних зразків українського пісенного фольклору, насамперед історичних, ліричних, героїчних пісень недалекого минулого і сьогодення;

– діяльність найвідоміших сучасних військових музичних колективів України, які до початку повномасштабної агресії північного сусіда презентували вітчизняне військове оркестрове мистецтво як складову української музичної культури в багатьох країнах світу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота відповідає науковому напрямку кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Вона є частиною науково-дослідної теми «Актуальні питання культурології: теорія та історія культури» (державний реєстраційний номер 0117U004571). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 26 жовтня 2021 року (протокол № 9).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, результатів і висновків дисертації не викликає сумнівів, адже здобувачкою був опрацьований значний масив наукових, енциклопедичних, довідкових та архівних джерел з питань історії та теорії української музичної культури, з історії формування і розвитку військових оркестрів як феномену музичної культури, з історії розвитку духової музики, виконавства, освіти й диригентської (капельмейстерської) майстерності, з історії формування й розвитку українських військових оркестрів та концертної діяльності цих колективів, а також з психоаналізу, музичної психології, психології творчості, музичної терапії тощо.

Джерельна база дослідження складається із офіційних документів (Закони України, Укази Президента України, Накази Міністерства оборони України, Міністерства освіти та науки України), матеріалів, що стосуються загальної та військової історії, теорії музики тощо, а також нотних зразків і не

згаданих дисертанткою у Вступі до роботи низки відеозаписів виконання військовими оркестрами знакових для сучасності творів на кшталт Державного гімну України, «Маршу нової армії», «Української карпатської рапсодії» Л. Колодуба, симфонії № 8 «Нескорені» О. Яковчука тощо.

Методологія дослідження базується на вдалому поєднанні загальнонаукових і специфічних методів, що базуються на наукових принципах комплексності, актуальності, достовірності й причинності.

Оцінювання наукової новизни одержаних результатів.

Наукова новизна отриманих результатів обумовлена проведенням дослідницею комплексного джерелознавчого аналізу наукової та публіцистичної літератури з проблеми формування і розвитку військових оркестрів у контексті історії української музичної культури; наданням комплексної характеристики історії еволюції діяльності військових оркестрів; розглядом українських оркестрів як системи, що передбачає взаємодію освітнього, композиторського, виконавського компонентів, а також як колективу-команди, «яку об'єднує не тільки прагнення до професійної досконалості і спільна художня ідея, але й ментально-емоційні почуття взаєморозуміння підтримки та освіти універсальність» (с. 17), та формуванням концепції всеукраїнського музичного виконавського репертуару подібних колективів, в основі якого є музика вітчизняних композиторів. Здобувачка також справедливо наголошує на особливому професійному універсалізмі сучасних українських військових оркестрів, призначених для виконання як суто військових завдань, так і забезпечення адміністративно-церемоніальних та суспільно-культурних запитів.

Практичне значення дослідження. Окрім названих здобувачкою ймовірних навчальних курсів, в яких можуть бути застосовані загальні положення і конкретні факти (до них я би додав також курси з теорії та історії розвитку виконавства на духових та ударних інструментах), наведені в цій роботі, матеріали та висновки дисертації можуть, на наш погляд, бути використані також і в лекторсько-просвітницькій та популяризаторській

практиці.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Усі наукові положення, висновки та пропозиції, сформульовані у роботі, отримано дисертанткою особисто, викладено в чотирьох одноосібних статтях в українських фахових виданнях, двох тезах у збірках міжнародних конференцій та одна – матеріали регіональної конференції – усі одноосібні), котрі достатньо повно і вичерпно віддзеркалила напрями і результати дослідження. Наукові публікації відповідають вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Результати дисертаційного дослідження апробовані дисертанткою протягом трьох років (2021–2024) на п'яти міжнародних, двох всеукраїнських, трьох регіональних наукових конференціях та під час проходження міжнародного науково-практичного стажування.

Оцінка змісту роботи, її відповідність спеціальності 034 Культурологія.

Зміст і сутність виконаних досліджень відтворені у назві дисертації та публікаціях. Дисертація І. В. Мартинової має чітку структуру, котра відповідає прописаним цілям і завданням наукового дослідження, матеріал викладено логічно, послідовно та аргументовано.

Структура та зміст дисертації. Дисертація І. В. Мартинової складається із вступу, трьох розділів, семи підрозділів, в яких послідовно вирішуються заявлені завдання дослідження, висновків, списку використаних джерел (279 позицій, з яких 16 – іноземними мовами, значний масив офіційних документів: Конституції України, Законів України та підзаконних актів, Положень, Наказів Міністра оборони України, Постанов Кабінету Міністрів України, Доктрини «Військово-музичне забезпечення у Збройних Силах України», Директив Міністерства оборони України, низки архівних матеріалів тощо) і додатків, де,

окрім обов'язкового переліку публікацій авторки за темою дисертації та апробаційних виступів (Додаток А), надається розгорнутий репертуарний список оригінальних творів для військового духового оркестру, численних обробок, перекладів та аранжувань української народної, класичної, сучасної музики для військового оркестру, солістів та ансамблів, низки зразків світової академічної та сучасної музики (Додаток Б), а також численні світлини афіш та виступів провідних військових музичних колективів України 2020-х років (Додаток В).

Перший розділ дисертації *Теоретико-методологічні основи дослідження військових оркестрів як соціокультурного феномену* присвячений презентації історії зародження та еволюції військової музики і військових музичних колективів у різних країнах від стародавніх часів до сьогодення, трансформації інструментального наповнення військових оркестрів, вивченню органології низки ударних і духових музичних інструментів, що входять до складу військових оркестрів (хоча термін «органологія» дисертанткою не використовується), висвітленню діяльності низки провідних військових капельмейстерів «з високою мистецькою освітою, досвідом роботи в опері, викладання музики, композиторським хистом і потужним обдаруванням» (с. 40) та переліку їхніх творів для військового оркестру, документальному підтвердженню інтернаціонального складу більшості таких колективів на прикладі багатонаціональної армії Австро-Угорщини (підрозділ 1.1. *Військовий духовий оркестр як феномен музичної культури*).

Важливо, на нашу думку, наголосити, що визначення дисертанткою поняття *український «військовий оркестр»* як «колектив професійних музикантів-виконавців, який входить до складу конкретного військового підрозділу і виконує необхідні функції з забезпечення церемоніально-ритуальних та концертних потреб, пов'язаних з ним» (с. 25) у подальшому викладенні матеріалу – буквально в наступному абзаці (!) значно розширюється, оскільки в дисертації велика увага приділяється не лише суто утилітарним, безпосередньо пов'язаним із обслуговування потреб конкретного

військового підрозділу, а й участі подібних музичних колективів у численних музично-культурних подіях, що відбуваються в суспільстві і в країні в цілому, абсолютно справедливо наголошуючи на тому, що військові оркестри «...формують позитивний образ армії не лише як носія обороноздатності і фактору безпеки, але й як сфери високої культури. Усвідомлення цього напрямку діяльності військових оркестрів – впливу музики у їх виконанні на соціо-ментальний стан та й, загалом, культурний стан населення, історично був і залишається для світового дослідництва сферою особливої уваги» (с. 25). На наступних сторінках дисертантка доводить, що в ХХ ст. замість ужиткових функцій, притаманних військовій музиці раніше, відбувається «посилення її соціально-культурної ролі як специфічного різновиду сучасного музичного мистецтва, засобу морально-патріотичного виховання» (с.43).

У цьому ж розділі, в підрозділі 1.2. *Історіографія, джерельна база та методологія дослідження*, також аналізуються історіографічні аспекти заявленої дисертанткою проблеми, що базуються на фундаментальних працях дослідників військового оркестрового виконавства в музичній культурі України.

Серед низки таких робіт виділяються багатотомні колективні монографії з історії української музики, історії української культури, тритомна монографія з історії української музики Л. Корній, монографія з питань зародження, становлення та розвитку музичної культури Галичини другої половини ХІХ – першої половини ХХ століть М. Черепанина, його ж монографія у співавторстві з Л. Романюк «Музичне і театральне життя Станиславова» тощо.

Більш широко, ніж у вступі до роботи презентується й методологія дослідження. Комплексне застосування наведених здобувачкою доцільних і необхідних у даній роботі підходів і методів працює на головну мету і завдання дисертації.

У другому розділі *Генеza і розвиток військових оркестрів в Україні* дисертантка на основі низки фундаментальних публікацій вітчизняних вчених надає аналіз *історико-соціальних передумов формування українських військових*

оркестрів (підрозділ 2.1) і визначає українську військову музику як віддзеркалення особливостей національної ментальності (підрозділ 2.2).

У першому з підрозділів розглядається історія становлення військових оркестрів і специфіка їхньої діяльності в різних регіонах сучасної України, які до 1939 року входили до складу різних держав. Презентуються імена здебільшого чеських, а також польських та італійських військових капелмейстерів у ХІХ – на початку ХХ ст. і місця їхньої служби із вказівкою на міста, в яких дислокувалися конкретні військові частин і військові оркестри як невід’ємна складова кожної з них.

Окрему увагу дисертантка приділяє розгляду фактів співпраці таких колективів із українськими культурними товариствами Галичини, їхній участі в урочистостях з приводу важливих для української спільноти подій, виконанню творів галицьких композиторів: М. Вербицького, Й. Кишакевича, С. Людкевича.

Другий підрозділ присвячений вивченню екстраполяції української ментальності на вітчизняну військову музику. Здобувачка відзначає відмінність ментальності мешканців Заходу (активно-раціоналістична, індивідуалістична, матеріалістична) і Центру та Сходу (пантеїстична, пасивно-споглядальна, спрямована на вищі духовні істини) України (с. 80), наголошуючи на тому, що «із позицій ХХІ сторіччя, вітчизняні науковці схиляються до того, що український менталітет формувався на трьох базових чинниках: етногеографічне розташування, бездержавне існування, політична розчленованість народу у минулому» (с.81).

Аналіз чинників, що сприяли виникненню й укоріненню не лише у військовій, а й у суспільній практиці українців, привів дисертантку до цілком виправданого формулювання унікальності національної військової музики, яка «...в Україні виникла наслідком духовного прагнення до мистецького втілення, матеріалізації процесу національного самоусвідомлення, тому ментально вона позиціонувалась, насамперед, не як офіційний чинник держави, а як мистецький репрезентант процесу національної самоідентифікації. Із такої

позиції, формування національної військової музичної культури немає аналогів у соціокультурному просторі європейської військової музики» (с. 84).

Окремо дисертанткою наголошено на народно-пісенній природі більшості українських маршів-пісень, значна кількість з яких «пов'язана не з героїкою, а з історико-патріотичним сюжетом» (с. 87).

Дисертанткою також наведені далеко не поодинокі приклади проникнення зразків української народно-пісенної і професійної композиторської творчості як в опуси західноєвропейських композиторів, так і безпосередньо у військовий музичний репертуар Австрії та Німеччини (хорал Дмитра Бортнянського на слова Михайла Хераскова «Як славен наш Господь в Сіоні») (с. 92–93).

Окрема увага дослідниці зосереджена на вивченні типології стрілецьких пісень, їх прихованих культурологічних змістах, використанні багатьма західноукраїнськими композиторами ХХ ст. їхнього інтонаційного матеріалу у власній творчості, процесах їхнього опрацювання і конкретних фактах впровадження у сучасний військовий музичний репертуар.

Усі три підрозділи третього розділу дисертації *Функції військових оркестрів в суспільно-культурних процесах незалежної України : Трансформаційні процеси функціональності військових оркестрів в добу незалежності в Україні (3.1), Концертна діяльність військових оркестрів (3.2), Характеристика репертуару військових оркестрів, його жанрові трансформації (3.3)* послідовно в різних аспектах презентують історію створення, сучасний стан, структуру, функції та завдання, репертуар, концертну і конкурсну діяльність провідних сучасних українських військових музичних колективів та їхніх талановитих керівників, організацію профільного професійного навчання майбутніх учасників цих колективів і військових диригентів. З огляду на проведений здобувачкою багатоаспектний аналіз функціонування військово-музичних підрозділів Збройних Сил України за часів Незалежності можна впевнено стверджувати, що й діяльність інших подібних військових оркестрів при військових частинах, гвардійських, воєнізованих

підрозділах України, кількість яких, на жаль, із зрозумілих причин суттєво зменшилася з початком повномасштабної російської агресії, базувалася й базується на окреслених дисертанткою засадах, що передбачають «...сприяння вихованню військовослужбовців Збройних Сил України, їх патріотизму, підвищенню естетичного та культурного рівня; здійснення музичного забезпечення заходів, присвячених урочистим та знаменним датам в історії української держави та Збройних Сил України <...>; репрезентації країни та ЗСУ в ході церемоніалів офіційних зустрічей президентів зарубіжних країн, міністрів оборони, урядових делегацій тощо <...>; піднесення престижу ЗСУ, поваги до образу українського воїна» (с. 139).

Дисертантка також доводить доцільність і актуальність застосування понять «концертність» і «театралізація концертів» стосовно більшості аспектів виконавської діяльності сучасних українських військових оркестрів, а звернувшись до наукових праць, в яких вивчаються психологічні аспекти сприйняття музики, зокрема військової, досліджень з музичної терапії, стверджує, що «у сучасному цивілізаційному просторі музику можна вважати медіатором особистісного та соціокультурного функціонування суспільства, що оптимально втілюється у концертній стратегії військових духових оркестрів» (с. 166).

Проаналізувавши репертуар провідних сучасних українських військових оркестрів, здобувачка констатує певні зміни, що відбуваються з часів початку російсько-української війни (2014 р.) і особливо стали відчутними в останні три роки повномасштабної агресії рашистів. Нині, як у репертуарі цивільних українських артистів-солістів, ансамблів і оркестрів, так і у військових музичних колективів, більш вагомою стала патріотична складова. Згідно спостереженням, наведеним авторкою дисертації, «за перших дев'ять місяців повномасштабної війни в Україні репертуар військових оркестрів поновили 40 музичних творів: 10 аудіо та 30 відео (з них 6 авторських відеокліпів на пісні військових музичних колективів)» (с.180).

У висновках до роботи авторка підсумовує проведене дослідження,

наголошуючи на виконавській мобільності військових оркестрів як стилістичній особливості багатовекторності сфер застосування сучасних українських військових оркестрів, на розмаїтті видів їхньої концертної діяльності та особливостях сучасного концертного репертуару подібних музичних колективів.

Список використаних джерел є репрезентативним і відображає рівень опрацювання наукової літератури з досліджуваної проблематики.

Оформлення списку використаних джерел відповідає вимогам Національного стандарту України 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Варто відзначити добру мову дисертації, її стилістику та образність.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. У ході аналізу змісту дисертаційної роботи І. В. Мартинової порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, текстових запозичень без посилань, фабрикацій та фальсифікацій) не виявлено. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, всі результати дослідження належать авторці особисто.

У цілому можна констатувати, що поставлені завдання дослідження авторкою дисертації вирішено в повному обсязі, мета дослідження досягнута. Таким чином, представлена дисертація є завершеною науковою роботою та повністю відповідає всім вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія».

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Попри безперечну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Ірини Василівни Мартинової, обов'язок опонента вимагає висловити низку зауважень і задати питання стосовно деяких аспектів роботи.

1. У своїй роботі здобувачка припускається декількох хронологічних похибок:

– На с. 72 роботи дисертантка повторює помилку шановного Ярослава Миколайовича Горбала, цитуючи фрагмент його статті «Соціальні функції

музикування військових оркестрів Галичини першої половини ХХ століття», в якій автор, пишучи про подію, що відбулася в 1913 р. зазначає, що «наступного <після 1912 – В. Щ.> року на урочистостях до 100-ліття **смерті** Т. Шевченка оркестр 30 піхотного полку під орудою Якубічка був залучений до виконання оркестрової п'єси “Святковий привіт” Е. Гріга, кантати Й. Кишакевича “Шевченкові” на слова Лесі Українки, Концерту для фортепіано з оркестром Ф. Ліста (солістка С. Дністрянська), 3 і 4 чч. кантати–симфонії “Кавказ” С. Людкевича та “Заповіту” М. Вербицького на тексти Т. Шевченка (спільно з хором “Боян”))». Ймовірно, йдеться про 1914 р., коли відзначалася 100 річниця від Дня **народження** поета. Тож цю неточність у цитованому тексті, на нашу думку, слід було би прокоментувати.

– На с. 100 у виносці 8 дисертантка надає інформацію про В'ячеслава Чорновіла: «В'ячеслав Чорновіл – дисидент, колишній в'язень мордовських таборів, депутат Верховної Ради, очільник всеукраїнського Руху за незалежну українську державність, за що й трагічно загинув у 80-ті роки минулого століття». Натомість датою трагічної загибелі (по суті вбивства) цього видатного державотворця, головного суперника Л. Кучми на виборах Президента України, є 25 березня 1999 р.

– На с. 115 дисертантка пише про Д. Бортнянського як про композитора ХVІІ століття, натомість роки життя цього митця 1751–1825, тобто він жив і працював у другій половині ХVІІІ – першій чверті ХІХ ст.

2. На с. 92 дисертантка зазначає: «Мелодії українських пісень привернули увагу і позначилися на творах багатьох композиторів: Л. Бетховена, Ф. Ліста, К. Вебера, Б. Бартока, Ш. Лефлера». Доречним, на нашу думку, до цього переліку було б додати також А. Дворжака, який здійснив обробки українських народних пісень «Ой у полі вишня» та «Ой кряче, кряче та й чорненький ворон», а також звертався до жанру думки у фортепіанних тріо, квінтеті, у струнному квартеті, Л. Яначека – автора думки для струнного оркестру, нарешті Ф.-К. Моцарта, який, тридцять років живучи і працюючи в Галичині (1808–1838), створив кілька фортепіанних п'єс, зокрема варіаційні цикли:

«Вози котяться з гори», Ор. 6 та «У сусіда білий дім», Ор. 18 за мотивами українських народних пісень.

Окрім цього в роботі виявлені поодинокі і практично неминучі для таких великих за обсягом досліджень друкарські помилки.

Питання до авторки:

1. Викликає питання необхідність застосування терміну «клімато-євразійські географічні умови» щодо характеристики художньої складової української ментальності (с. 115). Хотілося би почути аргументацію його впровадження, адже в науковій літературі він жодного разу не потрапляв до нашої уваги.

2. На с. 142 Ви цілком справедливо кажете про притаманну військово-оркестровому виконавству «культурно-компенсаторну функцію оптимізації психологічного стану громадянського суспільства». Як, на Вашу думку, ця функція проявилася (чи трансформувалася) протягом останніх трьох років від початку повномасштабної російської агресії?

Висловлені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи І. В. Мартинової, яка виконана на високому науковому рівні та має вагоме теоретичне і практичне значення.

Загальний висновок. Отже, попри висловлені зауваження і запитання, вважаю, що дисертація Ірини Василівни Мартинової «Багатовекторність діяльності військових духових оркестрів у суспільно-культурних процесах в Україні (кінець XX – початок XXI століть)» є самостійним, значимим і завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам наказу Міністерства науки і освіти України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р. та № 507 від 03.05.2024 р.), а її авторка безумовно заслуговує на

присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 –
Культурологія.

Офіційний опонент:

Доктор мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури

Василь ЩЕПАКІН